

БЕРТОЛТ БРЕХТ

КОНСЕРВА МОРСКИ РАЦИ

Превод от немски: Елена Иванова, 1983

chitanka.info

Добре известно е, че през ноември и декември на осемнайста година по своите домове се завърна огромна тълпа мъже, чиито нрави бяха пострадали малко и чиито навици дразнеха хората, за които те се бяха борили. Невъзможно е да ги упрекваме за това. Действително лошо бе положението обаче с една друга, значително по-малка група завръщащи се, от които войната бе направила страшно фини хора. Никакви благи приказки вече не бяха в състояние да ги изкарат от облицованите им с плочки бани, след като няколко години от живота си е трябвало да се въргалат в мръсните окопи.

Такъв човек бе Камперт от осма картечна рота. Чудесен човек. Лежа в калта на Арас^[1], лежа в калта на Ипр^[2] и вършеше всичко, каквото изискваха от него. Никога не попадна в „Лилския военен вестник“, но той делеше тютюна си с всеки, който лежеше до него, и ако се страхуваше, това бе позволеният вид страх, който е свидетелство единствено за разум. Мюлер от осма рота, сега отново инженер и мой приятел, бивш негов лейтенант, разказа, че Камперт не бил повишен, защото носел пощата и прекалено „интимничел“ с хората. Знак за първо качество. Но после войната свърши, Камперт й тегли черта и за три седмици успя да забрави Арас и Ипр, също като раждането си преди 29 години. Отново стана инженер в АЕГ и от момента, в който натъпка в един сандък всичко, донесено от фронта, тоест бельо, джобно ножче, ръчен часовник, дори дневниците си заедно с въшлясалата униформа, и нареди на прислужницата да унищожи сандъка, от този момент той твърдо зае позицията: човек, който е бил принуден да яде мръсна трева и седмици наред да изнася от вонящите лазарети гърнета с невъобразимо съдържание, има право през остатъка от живота си да спи под пухена завивка и да се храни в чиста и изискана обстановка. Неотдавна станах свидетел как от това произлезе цялото нещастие.

Вече от доста време — почти девет месеца — дебелият Мюлер и аз не бяхме чували нищо за Камперт. Знаехме, че междувременно се е оженил, и то за жена с пари. Не бяхме поканени на сватбата, но преди две седмици Мюлер го видял в луксозна двуместна кола — блестящ алуминий и седалки от червен сахтиян, където зад волана потъваш като в люлеещо се кресло, а няколко дни по-късно той ни позвъни да наминем към него, да речем утре вечер, да прием по едно уиски, естествено в най-тесен кръг.

— Уиски — рече Мюлер, докато изкачвахме стълбите. — Това момче явно иска здравата да се изсили.

И измъкна от джоба на самото си хубава малка консерва с чудесни морски раци.

— Момчето винаги си е падало по деликатеси.

Беше ужасно мило от страна на Мюлер.

Камперт лично ни отвори вратата. Мюлер шумно го поздрави и Камперт изглеждаше много развълнуван. Докато набучваше шапките ни на някакви ужасно смешни стенни закачалки, изработени от метал и покрити с черен лак, той се извини, че прислужницата му днес имала свободен ден.

— Но в края на краищата не сте дипломатически аташета — каза той весело.

— Не-е — рече Мюлер, — ама чакай, тук сигурно има цял куп хора?

— Глупости — отвърна Камперт, — няма жив човек. Само ние тримата. Най-тесен кръг.

— Тогава страшно си се издокарал, стари дяволе, разхождаш се тук в такова свежо вечерно костюмче, като че си излязъл от витрина.

— Глупости — рече Камперт, — просто много обичам вечер да се преобличам понякога. Каприз. Нали не ви пречи?

— Глупости — отвърна Мюлер. — Уискито си е уиски.

После Камперт ни настани в хола на два много удобни американски шезлонга и ние зачакахме господарката на дома.

— Цяла изложбена зала — каза Мюлер след няколко минути мълчание, докато разглеждахме доста високата и семпло белосана стая.

Той изглеждаше доста изморен и шумно се прозя.

— Е, покажи си сега уискито.

Камперт прекоси помещението и измъкна няколко бутилки ликьор от едно малко червено барче от махагоново дърво.

— Всичко по реда си — усмихна се той. — Не намирате ли стаята прекалено висока?

— Не-е — рече Мюлер, — донякъде. Е, наистина е малко висока, но нали няма да си постоянно в нея. Но столовете са бомба. А и това „Кюрасо“ е съвсем поносимо.

— Опитайте „Шартръоз“ — настоятелно ни покани Камперт. — Исках голям салон и само няколко прости стола вътре. Страшно успокоява.

— Щорите обаче са много хубави — окуражих го аз. — Оригинални.

Те представляваха лека японска рогозка пред огромния полегат прозорец. Камперт стана и отиде там. Завъртя едно дървено колелце и цялата рогозка се нави горе на бамбукова пръчка.

— Цял ден имаш чувството, че си в Куба. Поема страшно много слънце.

— Така ли взе жилището? — попита Мюлер, който явно се колебаеше дали вече не е време да смеси „Шартръоз“ с „Кюрасо“.

— Що за идея! Та тоя салон е разширяван. Тук имаше две обикновени скромни стаички. Знаеш как изглеждат — тесни и на всичко отгоре обикновено претъпкани с мебели.

Мюлер реши да поизчака и да не смесва питиетата, докато не поздрави господарката на дома. Отпи глътка „Шартръоз“ и каза:

— Да, човек всъщност живее като свиня, без капчица разум.

Появи се и жената на Камперт. Тя бе много хубава, много мила и много добре облечена. Сърдечно се ръкува с нас и се държеше така, сякаш бяхме нейни приятели, а не на Камперт. Каза, че жилището още не е завършено, но ни покани да го разгледаме. Вероятно това или онова щяло да ни учуди. Те държали да направят жилището си по свой вкус, доколкото е възможно. Защо едно жилище да не бъде толкова хармонично, колкото една вечерна рокля? Повечето хора цял живот били заобиколени от купища ужасни мебели и не подозирали как още със ставането си всяка сутрин разваляли вкуса си. Как ни се струвал например холът, в който седим?

— Възхитителен — отговорих аз.

Тя се засмя и погледна мъжа си.

— Не знам дали възхитителен е точната дума — рече тя. — Във всеки случай, не е съвсем това, което си представяхме. Искахме да направим нещо съвсем просто, нещо почти примитивно, най-подходящи ми се виждаха градинските столове, но те изглеждат тъй ужасно. Към тях — груба рогозка. Обикалях като луда, докато я намеря. Огледах километри грубо платно. Но щом съзрях рогозката там някъде, в дъното на един магазин, веднага си казах; това е.

— Да — насмешливо се обърнах към Мюлер, — а ти си се разположил тук, сякаш си платил входна такса, и се държиш, сякаш е съвсем естествено и от само себе си дошло да се чувствуваш толкова приятно.

Мюлер не се засмя сърдечно като нас. Гледаше леко изненадан стените. Имах чувството, че би предпочел да не му казват защо му е приятно.

Във всеки случай Камперт не забеляза това и попита:

— Нищо ли не ви прави впечатление — имам пред вид стените?

— Много са високи — рече Мюлер.

Жената на Камперт отново се засмя. Но Камперт каза съвсем делово:

— Исках да кажа, че липсват картини. Повечето хора окичват стените си като табла за афиши. Моето мнение е, че ако човек няма отделна стая за картини, по-добре да зареже тази работа.

Тук Мюлер ми хвърли първия ленив поглед, но трябва да кажа, че още дълго време не можах да го разбера.

— Елате — каза съпругата на Камперт, — ще ви покажа останалото.

Надигайки се от мястото си, Камперт се обърна към мен:

— Впрочем всичко това действително не е правено с пари, иначе би било съвсем друго, а само с малко мозък и, ако щещ, с малко умение. Нашият принцип е: ние не служим на жилището, а то на нас.

В този момент видях как Мюлер, който между другото се изправи с неочаквана готовност, наля една водна чаша с „Кюрасо“ и смело я взе със себе си на обиколката.

Заизкачвахме се по вита желязна стълба, която водеше към горните помещения и която Мюлер намери за много практична.

— Не отнема почти никакво място — отбеляза Камперт. А горе рече: — Погледнете надолу, жилището трябва да изглежда хубаво като пейзаж.

При тези думи Мюлер отпи от чашата си глътка „Кюрасо“ и се опита да ми хвърли втори ленив поглед. Но госпожа Камперт беше ужасно мила и ни показа спалнята на Камперт.

Тя представляваше обикновена малка стая, с желязно легло, стол и обикновен порцеланов умивалник. Стаята имаше само горно осветление, „за да нямаш усещането, че лагеруваш, така да се каже, на

открито, като виждаш отпред стена на къща“. Леглото бе покрито с обикновено одеяло от камилска вълна.

— Сигурно си очаквал да видиш някое по-разкошно легло — шеговито рече Камперт на Мюлер.

Мюлер се ухили любезно (той се занимаваше предимно с госпожа Камперт, която, както забелязах, много му харесваше) и без да почака покана, със замах влезе в съседната стая — в кабинета. Той бе отделен от спалнята само с басмена завеса всяко от двете помещения представляваше отделен свят. Чамова маса. Неудобно, твърдо кресло. Чамови лавици. Твърд, нисък шезлонг. Книги.

Мюлер пресуши чашата.

Когато отново се спуснахме по витата стълба („спестява ми утринната гимнастика“), аз се обърнах към Камперт, тъй като малко се бяхме умълчали:

— Имаш отличен кабинет наистина. Толкова спартански.

— В кабинета не бива да има нищо излишно — просто каза Камперт.

Долу Мюлер се потътри към барчето от махагоново дърво, което очевидно най-ярко се беше запечатало в паметта му, и затършува сред бутилките.

— Най-важното е уискито да е на мястото си — рече той.

Камперт с усмивка го хвана за ръката, измъкна една голяма бутилка, вдигна я срещу светлината и каза:

— „Блек енд Уайт“.

Добре. Но ако си мислите, че сега Мюлер се успокои, лъжете се. От всички видове уиски „Блек енд Уайт“ е най-реномираното и с право. Но в тоя момент инстинктивно почувствах, че Мюлер всъщност би предпочел да намери в барчето някое не толкова изискано уиски. Впрочем той щедро се обслужваше. Но обстоятелството, че пиеше уиски (със съвсем мъничко сода) от водната чаша, в която определено имаше още „Шартръоз“, бе вече лош знак; друг, още по-лош — че изведнъж като преобразен пожела да му покажат всичко останало, което можеше да се види в това тъй смислено подредено жилище.

Той стоеше намръщен в един лилав апартамент, където всичко — тапети, маси, шкафове, лампата — бе лилаво: бледолилаво, тъмнолилаво, виолетово. И където освен това бе поставен и един роял

„Бехщайн“ в тон с лилавото. Бавно и тромаво Мюлер мина през гардеробна с вградени шкафове в най-семпло светлозелено, предназначени изключително за практически цели, през банята, в която нищо не липсваше, и влезе в блестящата от чистота кухня. После седна с нас на кръгла дъбова маса в приятна трапезария и, несмущаван от никакви картини по стените, яде питателна, но вкусна храна, като през цялото време мълчеше коварно. Не беше редно между отделните блюда да пие все повече уиски с все по-малко сода от старата си чаша, но той имаше нужда. Мюлер високо ценеше Камперт, който в момента блестящо разказваше някакви истории и по всичко личеше, че има бистър ум и истинско чувство за хумор. Не Камперт и приятната му жена, а жилището бе онова, което тъй дразнеше Мюлер. А съвсем не беше прав. Жилището бе много хубаво, в никакъв случай не бе натруфено. Но аз мисля, че Мюлер просто не можеше повече да издържа тази преднамерена хармония и тази реформаторска целесъобразност. И трябва да кажа, че лека-полека нещичко започна да ми се изяснява.

Тогава госпожа Камперт, която със своята непринуденост успяваше да удържи положението и, така да се каже, обуздаваше животинското у Мюлер, се оттегли и аз веднага разбрах, че сега ще се случи нещо.

Със спокойствие, което не направи впечатление на Камперт, но за мен бе просто неестествено, той хитро насочи разговора към морските раци. После започна да става все по-недвусмислен и накрая съвсем определено изрази желание за консерва морски раци. Камперт бе малко изненадан, но бе твърде добър домакин и твърде наивно щастлив от отлично зареденото си домакинство, за да не изпадне в истинско неудобство. А и ние като Мюлер бяхме пили доста много, та Камперт стана, взе шапката си и със смях обеща да донесе раци. Мюлер седеше мълчаливо и мрачно се усмихваше.

И сега вече наистина можеше да се предположи, че Кампертовият ангел-хранител точно тая вечер си бе легнал много рано, защото секунди преди Камперт да излезе с цел напълно да задоволи гостите си, нещастният му собственически поглед се спря върху една ракла до вратата — невзрачна кафява вещ с железни обковки, и без ни най-малко да осъзнава положението, в което се намираше почти от час, рече наивно:

— Да сте виждали нещо по-неподходящо в една иначе съвсем прилична трапезария, деца? Казвам ви обаче, за нищо на света няма да я изхвърля, тъй като най ме дразни ужасно хармоничната обстановка. В жилището не всичко трябва да е на мястото си, в противен случай в него не може да се живее.

И без да изчака ефекта от думите си, бързо излезе, за да донесе раците.

Мюлер се усмихна и кимна с глава. Цялото му напрежение беше изчезнало. Бе отново добрият, забавен, пиян Мюлер, когото обичах и от когото се страхувах.

Не губихме никакво време. Веднага се заловихме за работа. Мюлер съблече сакото си и го запокити в един ъгъл. Спусна се към хола и се нахвърли върху махагоновото барче. Измъкна от него три бутилки и с трясък счупи гърлата им в облегалката на един бамбуков стол. После тичешком се върна в трапезарията и изсипа всичко в един супник, в който още плаваха няколко домата. Загреба голяма лъжица от него и като ме отстрани само с жест, с небрежна походка се отправи към оригиналния американски шезлонг, хвърли се с въздишка в него и набеляза точен боен план. Това му отне три минути, но без него той не би могъл да действа с такъв замах, какъвто ми предстоеше да видя. Първо изтръгна рогозката („Господи, колко здраво са я заковали!“), опъна я с моя помощ между дръжката на един прозорец и витата стълба, завърза я с виолетовите пискюли от салона и получи огромен хамак, който се люлееше през цялата стая („Стига за цяла Куба!“). После стъкми от шезлонга в хола, масата от трапезарията и няколко кухненски завеси „уютно кътче“, предизвикателно постави в средата му злополучното барче („За да няма пълна хармония“), а на стените с останалата в кафените чашки захар лепна някакви ужасни илюстрации, които откъсна от две-три списания, понеже в бързината не можа да намери нищо друго. Като си осигури за всеки случай това тъй уютно кътче, той устрои, както сам се изрази, македонски поход из горните стаи — с бутилка в джоба на панталона се втурна заплашително към леглото, чамовата маса и умивалника. Без да пророни дума, с изключение на няколко сентенции. Когато се върна в хола, имаше изцяло победоносен вид. След това, люлеейки се в новия си кубински хамак, под мощното влияние на огромните количества алкохол той произнесе гръмка и забележителна реч за скромността.

— Човек — каза той — е роден, за да се бори. По природа той обича спокойствието. Но, слава богу, има естествени сили, които от време на време го раздрусват. И така, сам по себе си човек е жалък червей, който иска всичко около него да е в пълна хармония. Светлосиньо, тъмносиньо, черно-синьо. Но, от друга страна, той, особено като е опитал вкуса на морски раци, е сякаш неудържим ураган, който възстановява изключителното разнообразие и възхитителната дисхармония на цялото творение, като с насилие струпва на едно място оригинални американски шезлонги, семпли умивалници и стари достопочтени списания. На човек не му е позволено да се извисява върху крилата на щори и рояли „Бехщайн“. Жилището е жилище, когато човек е хвърлил старата си шапка в някой ъгъл. Така е наредил господ, а не аз, Мюлер. Баста. А сега имаме жилище.

И след като произнесе речта си на люлеещия се през цялата стая хамак, пред огромния, черен от нощта прозорец, той се измъкна от люлката, разколебан от необичайната си духовна слободия, и с гордо вдигната глава, но със залитаща походка тръгна към виолетовата стая, за да се подкрепи с няколко оскъдни хапки. От джоба на сакото си, което лежеше в ъгъла, извади консервата с морски раци и я отвори на рояла „Бехщайн“ с ножче за писма. Точно в този момент на вратата се появи Камперт с книжно пакетче в ръка.

Страшният Мюлер, гостолобивият Мюлер, изведнъж дълбоко смутен, седеше със зачервено лице върху виолетовата полирана маса в чистия и изискан салон на Камперт, ядеше от една кутия върху рояла раци, поливаше ги с доматино уиски и погледът му, тъжно отправен към гостоприемния Камперт, издаваше несигурност и чувство за вина.

— My home is my castle^[3] — произнесе той.

И мисля, че Мюлер каза това главно защото беше най-малко уместно, а той изпитваше ужасно силно желание за нещо съвсем неуместно, нелогично и естествено.

[1] Град в Северна Франция. — Бел.прев. ↑

[2] Град в Югозападна Белгия, известен от Първата световна война с първата употреба на отровен газ като бойно средство. — Бел.прев. ↑

[3] Моят дом е моята крепост (англ.). — Бел.прев. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.